

характер і масштаби поширення тіньової економіки, форми і методи боротьби з нею в регіоні; соціокультурними факторами: історичні та етнічні особливості, ментальні і культурні вподобання мешканців; недосконалість інститутів громадянського суспільства (незалежні ЗМІ піддаються тиску з боку регіональної влади, лише формування об'єднань підприємців, профспілки стикаються з процесом реорганізації, товариства споживачів не впливають на торгівлю).

Зважаючи на специфіку тінізації економіки регіону, необхідно сформулювати механізми усунення непрозорості регіонального економічного простору, що дозволить підвищити рівень якості життя населення, як одного з основних цільових орієнтирів соціально-економічного розвитку та інтегральної конкурентоспроможності регіону.

Література

1. Schneider, F. Shadow Economies and Corruption All Over the World: Revised Estimates for 120 Countries / Schneider Friedrich., Andreas Buehn // Economics. The Open-Access, Open-Assessment E-Journal 1 (2007-9) version 2, <http://www.econovics-ejournal.org/economics/journalarticles/2007-9>

2. Ретунських В.В. Теоретичні підходи до дослідження тіньового сектора економіки: регіональний аспект // Вісник ЧДЕІ «Регіональна економіка». – № 6 (2). – 2010. – С. 56-63.

Оксана АПОСТОЛЮК

Тернопільський національний економічний університет, Україна

РЕГІОНАЛЬНІ І МІЖРЕГІОНАЛЬНІ КЛАСТЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ

ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Сучасні виклики, що постають перед регіонами України, зумовлюють необхідність пошуку інноваційних підходів до формування нової регіональної політики, модернізації системи управління. Потужний інноваційний потенціал щодо активізації регіонального розвитку має створення регіональних і міжрегіональних кластерів, що стимулюють зростання конкурентного потенціалу території. Їх функціонування та розвиток безпосередньо стосується завдань, на вирішення яких спрямована дія відповідних механізмів державного управління. Кластеризація як чинник активізації регіонального економічного розвитку

є характерною ознакою сучасного управління економічними процесами. Світовий досвід кластерної економіки показав, що вона справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. Інноваційна економіка, яка формується на сучасному етапі, орієнтується на пріоритетність розвитку кластерів, які визнані однією з ефективніших виробничих систем в умовах глобалізації.

Поняття кластера в науковий обіг було введено американським вченим Майклом Портером, яке виникло на основі системного дослідження інформації про діяльність успішних американських і європейських корпорацій. Кластери - специфічні об'єднання діяльності яких може надати нові можливості для розвитку регіону. Кластери є однією з поширених у світі моделей успішного розвитку економіки на рівні регіонів. Кластер - це територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, які тісно співпрацюють із науковими установами та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції та економічного зростання регіону [1, с.14]. І.В. Іванченко відзначає, що кластери є сукупністю сімох "К" – концентрації, конкуренції, комунікації, координації, конкурентоспроможності, компетенції [3].

Ці чинники в своїй єдності підвищують конкурентоздатність регіону, створюючи нові умови для ведення бізнесу. Головними перевагами кластерної організації виробництва є: зміцнення співробітництва між бізнесом, наукою, державою; розширення міжрегіонального та міжнародного співробітництва; зростання ефективності роботи підприємств завдяки швидкому доступу до ресурсів, знань, інноваційних технологій, зменшення транспортних витрат; активізація інноваційної діяльності; підвищення рівня інвестиційної привабливості регіонів України в цілому; пришвидшення темпів створення та розвитку нового бізнесу.

Впродовж останніх років створення та розвиток кластерів стає одним із пріоритетних напрямів стратегічного розвитку багатьох регіонів України. Однією з перших процес кластеризації в Україні започаткувала Хмельницька область, де багато років функціонують будівельні і швейні кластери, а в 2002 р. було започатковано перший в Україні туристичний кластер «Оберіг», сформований у вигляді громадської організації до якої увійшло понад 50 представників сільського господарства, фермерів, рибалок і майстрів народних промислів [2, с.23]. Лідером кластеризації є

Харківська область, що пояснюється її високим науково-технічним потенціалом. На сьогодні, практично в усіх регіонах України створені і успішно діють кластери. Так в Запорізькій області діє машинобудівний кластер ТОВ «Агро Бум», що об'єднує 20 підприємств, в Івано-Франківській області діє відомий Тисменицький хутрянний кластер, в Рівенській - деревообробний кластер «Полісся Рокитнівщини» [2,с.25]. В Тернопільській області найбільш успішний і відомий кластер - корпорація «Науковий парк», створений з ініціативи Тернопільської ОДА та Тернопільського державного технічного Університету ім. Пулюя. Проте, міжрегіональні кластерні об'єднання в Україні ще не набули широкого розвитку. Прикладом міжрегіонального промислового кластерного об'єднання був індустріальний кластер Донбасу. В даний час, з відомих причин, його дія призупинена. Він об'єднував підприємства Донецької та Луганської областей, а також Ростовської області Російської Федерації, створюючи конкурентний паливно-енергетичний комплекс.

Перспективним напрямком для України є створення транскордонних кластерів. Зважаючи на те, що 19 із 25 регіонів є прикордонними, Україна має значні можливості співпраці з іноземними компаніями в межах транскордонних кластерів. Прикладом такого співробітництва є українсько-румунський аграрний кластер створений 2009 р. у Чернівецькій області. У межах Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013р. сформовано українсько-польський туристично-рекреаційний кластер, українсько-білоруський будівельний кластер. [2,с.27]. Подальшому розвитку транскордонних кластерів в Україні перешкоджають недостатня увага органів державної влади до проблем транскордонного співробітництва та відсутність законодавчої бази.

Особливостями розвитку кластерів в Україні є орієнтація на створення переважно регіональних кластерів і менш - міжрегіональних. Кластери в Україні створюється традиційно в галузях промисловості і металургії, будівництві, легкій промисловості, тоді як пріоритетом європейських країн є розвиток насамперед високотехнологічних інноваційних кластерів у сфері електроніки, біофармацевтики, машинобудування, що забезпечує створення максимальної додаткової вартості за мінімальних витрат. До найважливіших чинників, що ускладнюють запровадження кластерної моделі розвитку України слід віднести: відсутність довіри між органами державної влади і бізнесу; відсутність активної підтримки кластерного розвитку з боку держави;

недосконалість законодавчої бази для функціонування кластерів; нестабільність політичної ситуації; недостатність іноземних інвестицій; слабкість кластерів через низький рівень конкуренції на внутрішньому ринку; недостатній розвиток кластерних ініціатив; пасивність державної регіональної політики у сфері кластеризації.

Ідея підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі реалізації кластерної системи не є новою, але на стадії виходу з кризи, коли традиційні методи не дають належної віддачі, використання кластерової моделі організації бізнесу як адекватного інструменту модернізації економіки є безальтернативним. Саме взаємообумовленість і взаємозв'язок між процесами кластеризації, посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності - це новий економічний феномен, який дозволяє протистояти натиску глобальної конкуренції та належно відповісти вимогам національного і регіонального розвитку.

Література

1. Бобровська О.Ю. Кластерно-корпоративна модель управління інноваційним розвитком регіону / О.Ю. Бобровська// Вісн. Тернопіл. нац. екон. ун-ту : наук. журн. / редкол. : А.Ф. Мельник (голов. ред.) [та ін.]. - Т. : THEU, 2011. - Вип. 4. - С.7-17.
2. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: ана- літ. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 80 с.
3. Іваненко Г.В. Розробка кластерової моделі розвитку регіону. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" Режим доступу <http://www.economy.nauka.com.ua/>
4. Кузьмін О. Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Жежуха // Економіка України. – 2009. – №2. – С.14-23.